

BALÁZS SÁNDOR

A MEGÚJULÓ KOLLÉGIUMI MOZGALOM TÖRTÉNETI ÖRÖKSÉGE

RESÜME: Das ungarische "Kollegiumserziehungswesen" steht vor einer Umwandlung. Bei der Gestaltung der neuen "Kollegiumspädagogik" sollte auf die Erfahrungen der Volkskollegiumsbeziehung, die zwischen 1946 und 1949 beachtliche Erfolge erzielte, zurückgegriffen werden. Den in dieser von der Macht noch nicht entstellten Anfangsphase wurden in der Erziehungsarbeit, die auf demokratischer Autonomie beruhte, bedeutende Erfolge erzielt.

Die Untersuchungen wurden von dem Verfasser in den Komitaten Heves, Borsod und Nógrád durchgeführt. Der Verfasser versuchte mit der Erschließung der hiesigen Eigenheiten das Bild über die Erziehungsarbeit zu vervollständigen.

A magyar kollégiumi nevelésügy átalakulás előtt áll. Ez az átalakulás szorosán összefügg a társadalmi, politikai, gazdasági szférában megkezdődött demokratikus fejlődéssel, iskolakultúránk, egész nevelésügyünk változásával.

E változást igyekszik támogatni a DEMISZ és ÉFISZ (Élelmiszergazdasági és Falusi Ifjúsági Szövetség) az 1989 novemberében létrehozott tízmillió forintos alapítványával, amelyet az "Új népi kollégiumokért" hozott létre. (1)

Az alapítvány létrehozóit az a felismerés motiválta, hogy a vidéken, a falvakban élő értelmiség helyzete majdhogynem tarthatatlanná vált, elvesztette közösségépítő erejének jelentős részét. A jelenlegi helyzetünkben való kibontakozás megvalósulásának egyik kulcsmotívuma a magyar vidék, az ott lerombolt értékeink újraépítése, fejlesztése minden téren. "Ehhez nélkülözhetetlen a fiatal magyar értelmiség felkészülésének, életvitelének segítése." (2) A segítség formája lehet olyan felsőoktatási népi kollégium létrehozása, amelyben a hallgatók felkészülnek a pedagógiai szaktevékenységre, a társadalmi-közéleti szerepre. E gondolatokat, terveket támogatja főiskolánk vezetése is.

A megvalósításhoz akar segítséget adni jelen írásunk, amely nem az egész magyar népi kollégiumi mozgalommal foglalkozik, hanem annak néhány elméleti és gyakorlati kérdését mutatja be, amelyek megítéléséhez az alapot a régiókban végzett kutatásaink is adják.

Úgy gondoljuk, hogy a mi témánk szempontjából is aktuális Randolph L. Braham 1989 februárjában a Kossuth Klubban "A magyar Holocaust" c. műve bemutatásakor elhangzott szava: "Ha nem dolgozzuk fel a múltat, akkor a jelent ferdítjük el." (3)

Az új kollégiumi pedagógia kialakítása során építenünk kell az 1946--1949 között szép eredményeket elért népi kollégiumi mozgalom tapasztalataira, szellemiségére.

Olyan időket élünk, amikor a demokratizálódás folyamata egyre jelentősebb, újat mutató, ugyanakkor bizonyos vonatkozásban a közelmúltunk egy-egy korszakára is emlékeztető. Bizonyos szempontból hasonlít ahhoz az időszakhoz, amelyben a NÉKOSZ is született, ahhoz a szellemhez, amelynek jellemzője volt, hogy mindenki őszintén mondhatott véleményt, a jobbért tenni akarók, a jövőért munkálkodók csoportokba tömörültek, pártokat alakítottak, és egy szebb, minden eddiginél boldogabb, demokratikus Magyarország kontúrját igyekeztek megrajzolni.

A népi kollégiumok kezdeti, hatalom által még el nem torzított fejlődési szakaszában jelentős eredményeket értek el a demokratikus, önkormányzaton alapuló nevelőmunkában.

Napjainkig szóló üzenet: a népi kollégiumokban gyakorlatban megvalósított közösségi nevelés életképes volt, lehetőséget biztosított a tanulók közéleti, politikai tevékenységére, a társadalmilag hasznos cselekvésre. (4)

A népi kollégiumok belső szervezeti tagolódása

A népi kollégiumok szervezeti tagolódásának, pedagógiai tevékenységének középpontjában a közösségi életre nevelés állt. E szerveződés lehetővé tette a közösségben, a közösség által és a közösség számára való nevelés kiteljesedését, annak az elvnek a megvalósítását, amelyet Kardos László így fogalmazott meg: "neveletlenek neveltek neveletleneket". (5)

A közösségi tevékenységük kiteljesedéséhez különböző szinteken *szervezeteket, bizottságokat, tanácsokat* hoztak létre, működtettek. Ez a belső tagolódás adta meg a közösségi nevelés keretét, amely -- kutatásaink igazolják -- országosan többnyire azonos módon alakult ki a népi kollégiumokban. Működésbeli eltérést csupán néhány esetben találtunk, melyek nem lényegiek, és az életkori sajátosságokkal vannak összefüggésben. (6) A kollégiumba bekerült gyermekek közösségi, mozgalmi nevelésében elsőrendű feladat volt a *primér közösségek* létrehozása, amelyeknek szervezeti keretét a *szobaszövetkezetek* alkották. (7)

E szövetkezetek lehetőséget teremtettek arra, hogy a tanulók különböző áttételek nélkül részesei legyenek életük megszervezésének, irányításának, feltételeik mindenirányú fejlesztésének. A tanulók demokratikus módon maguk választották meg szövetkezetük vezetőit, a *tiszti kart*, amelyben a következő funkciókat találtuk: szövetkezeti elnök, ifjúságpolitikai, honismereti, kulturális, gazdasági és sportmegbízottak. Minden szobaszövetkezet tisztikara féléves időtartamra kapta meg megbízatását, mindezt olyan meggondolásból, hogy ennyi idő alatt eldől a vezetői alkalmatlanság, illetve alkalmasság. Tapasztalataink szerint a szobaszövetkezetek tagsága több esetben élt a vezetők visszahívásának jogával.

Ez a szervezeti tagolódás kialakította bennük az egymásért és egymás előtti felelősség érzetét, megízlelték a kollektív életforma előnyeit. Egy-egy népi kollégiumon belül a szobaszövetkezetek sok szállal kapcsolódtak egymáshoz, olyan feladataik is voltak, amelyek az egész közösség érdekét is szolgálták, amelyek kifejeztették az egymásért érzett felelősséget. Az egymáshoz való kötődésnek szervezeti keretét jelentették a különböző *bizottságok*, *szövetkezeti tanács*, amelyekben a tanulók figyelme a kollégiumi élet szinte minden területére kiterjedt, mozgósították a kollégium takarítására, körzetének parkosítására, honismereti munkára, közéleti tevékenységre, a tanulásra. (8)

A kollégium belső szerkezeti tagolásában sajátos *funkcionális szerkezetként jelentkeztek a korábban is említett bizottságok*. A bizottságok tagjai a szobaszövetkezeti megbízottakból kerültek ki. Legfontosabb tevékenységként jelentkezett a tanulás, a közéleti és politikai munka. (9) A kollégiumokon belül felmerülő fegyelmi kérdésekkel elsősorban a tanulók köréből választott *népbírótság* foglalkozott. Működésükre nem a rendszeresség, hanem a feladatok aktualitása volt jellemző. Ezt a munkájukat nagyfokú felelősséggel, elkötelezettséggel végezték a tanulók. Kiváló pedagógiai fogékonyságukat jelzi ítéleteik súlyossága. Céljuk nem a tanulók megbélyegzése, nem a kiközösítése volt, hanem ítéleteikkel a közösség értékeit igyekeztek megőrizni. A népbíróságok működésében már jól felismerhető a közösségek önszabályozó képessége. (10)

A népi kollégiumokban legmagasabb közösségi fórum a *népgyűlés* volt, itt vitatták meg a közösség egészét érintő kérdéseket, itt alakították ki közös álláspontjukat is. (11)

A kollégiumokban működő társadalmi szervek -- szobaszövetkezet, szövetkezeti tanács, bizottságok, népgyűlés -- jó lehetőséget biztosítottak a *kritika-önkritika* konkrét és nyílt gyakorlására. Életük tanulmányozása során találkoztunk olyan gyakorlattal is, ahol a tanulók sajátos módon, naponta "Egyéni napló"-ban

rögzítették észrevételeiket magukról, másokról, s tervezték meg másnapi feladataikat. (12)

Nevelőmunkájuk néhány jellemzője

Nevelőmunkájuk minden vonatkozásban *közösségi orientáltságú* volt. Már a közösség szervezeti tagolódásánál is tapasztalható volt a makarenkói rendszerhez való hasonlóság, nevelőmunkájukban pedig egyértelműen kimutatható a makarenkói pedagógiával való kapcsolatuk. Jól jelzi ezt a kapcsolatot a közösségfejlesztés logikájának gyakorlati végigvitele, melynek főbb elemei a következők:

- A *közös cél* mint legfontosabb motiváló erő jelentkezett életükben, összekapcsolta az egyéneket a közösséggel.
Céljaik vizsgálata a makarenkói perspektivikus vonalak kialakítását jelzi, amelyben a célok *közeli, közbülső* és *távlati* tagolódásában jelennek meg. A közeli célok egy-egy szobaszövetkezethez kapcsolódtak, gyors eredményt, sikerélményt alakítottak ki a tanulóknál (szobarend, dekorálás, rohammunka, tanulás segítése). Az így kialakított erő lendítette a tanulókat a közbülső és távoli célok megvalósítására, a felemelkedéshez, a kultúra értékeihez való közelebb kerüléshez.
- A közösségfejlesztésük másik tényezője a *társadalmilag hasznos tevékenység* volt. Azt a fontos pedagógiai elvet valósították meg, hogy a személyiség fejlődésében döntő a tevékenység, a tevékenykedtetés. Felismerték, hogy azáltal lesznek igazán hasznos tagjai a közösségnek, ha egyéni képességüknek megfelelően dolgoznak érte. Tevékenységük nagyon széles skálán mozgott: javították élet- és munkafeltételeiket, megszervezték az üzemlátogatást, a falujárást, a honismereti munkát, a szociológiai vizsgálatokat, a társadalom demokratizálódásáért folyó közdelemben való bekapcsolódásukat. A kollégiumban folyó tevékenységük közül indokoltnak tartjuk a *tanulási tevékenység* kiemelését. Nem igaz az az állítás -- Révai József 1948. szeptember 21-én a budapesti pártaktíva-értekezleten mondta --, hogy a népi kollégiumok tanulói elhanyagolják a tanulást. (13) A kollégisták megismerték a természet- és társadalomtudomány legújabb eredményeit a szemináriumi foglalkozásokon, társadalompolitikai kérdéseket dolgoztak fel, rendszeresen megvitatták és tájékozódtak a bel- és külpolitikai kérdésekben. A kollégiumi tanulás jól egészítette ki az iskolai tanulást. Szükség is volt erre, mert a kollégiumok tanulói hátrányos helyzetből startoltak a városi iskolákban végzettekhez képest. A tanulók

tudták, hogy az új társadalom értelmiségi feladataira készülnek, ez pedig több munkát, több tanulást igényel tőlük. (14)

- Gyakorlatban alkalmazták a közösségszervezés olyan makarenkói elemeit is mint a *hagyományt* (jelképek, jelvények, közös éneklés, sport, falujárás, közéleti aktivitás) és a *fórum* (szövetkezeti tanács, bizottság, népgyűlés, népbíróóság). (15)

A népi kollégiumok nevelőmunkáját nagyfokú *pedagógiai optimizmus* jellemezte, hitték, hirdették a nevelhetőséget. Szerintük azáltal, hogy az ember alakítja a környezetet, természetet, társadalmat, saját maga is alakul, változik a személyisége. Jól jelzi ezt a mindent megváltoztató hitüket indulójuk alábbi gondolata: "... Holnapra megforgatjuk az egész világot.". (16)

A népi kollégiumokban kialakított nevelőmunka jellemzői között megemlíthjük még *harcos humanizmusukat*, amely az ember szeretetét tartalmazta, annak tiszteletét és védelmét igényelte. Ez a humanizmus azonban nem azonosítható a minden megbocsátó humanizmussal. E humanizmusban helye volt a gyűlöletnek, a megvetésnek is. Azokat gyűlölték, megvetették, elítélték, akik a közösség értékeit nem becsülték, akik szándékosan igyekeztek lerombolni elért eredményeiket. (17)

A nevelőmunka rövid jellemzésénél végezetül megemlíthjük a kollégiumban, a kollégisták között létrehozott *bizalmat*. A népi kollégiumi nevelés bizalmat, nagykorúságot szavazott a tanulóknak, életkori sajátosságainak megfelelően és mérten rájuk bízta a kollégium anyagi, szervezeti, politikai, pedagógiai vezetését. Ez a bizalom érezhető volt a tanuló-tanuló viszonyban és a tanuló-nevelő viszonyban egyaránt.

A kollégisták életútjának alakulása

Kutatásaink során úgy ítéltük meg, hogy a volt népi kollégisták -- nevelők, tanulók -- életútjának nyomonkövetése, visszaemlékezéseik feldolgozása még teljesebbé teszi a népi kollégiumok nevelőmunkájáról kialakított képet. Vizsgálódásunk Heves, Borsod, Nógrád megyére terjed ki részletesen, más megyékből csupán szórvány információnk van. Az életutakról hang- és képanyag rögzítést végeztünk. Az egykori népi kollégisták több mint 40 év távlatából emlékeztek a kollégiumi életükre, a "fényes szellők" időszakára úgy, hogy a mához és a jövőhöz egyaránt szóltak.

Jelentősnek tartjuk e "leletmentést", hiszen megítélésünk szerint az utolsó órában került erre sor. Sajnos már nem kereshettünk fel minden népi kollégistát.

Az életutak feldolgozásából az alábbi tanulságokat fogalmazzuk meg:

- Megerősítették azt a korábban is megfogalmazott ismeretünket, hogy a *közösség jelentette számukra az életet, az életteret*. Kialakították ehhez a közösségi élet, az önkormányzat szervezeti keretét. Az önkormányzati szervek alulról-felfelé irányuló szervezésével cselekvő demokratizmus alakult ki a kollégiumban, amelyben a közéleti tevékenység gyakorlására kaptak lehetőséget.
- A kollégiumokban közösségi orientáltságú magatartást *preferáltak* (elismerés, dicséret, jutalom), az azzal ellentétes magatartást *szankcionálták* (kritika, népbíróság, kizárás). (18)
- Az interjúk során kapott információk alapján az a véleményünk, hogy *személyiségüknek alapvető determinánsai erősödtek meg, és ezek jelentősen befolyásolták életük további alakulását.*

Melyek ezek a determinánsok?

Ilyen a *szokás*, mely sok gyakorlás eredményeként kialakult szükségletet jelent. Szükségletként jelent meg életükben a napirend, amelyben helye volt a tanulásnak, pihenésnek, szórakozásnak, vagy ugyancsak szükségletként jelent meg a népi kollégistáknál a közös éneklés, a napi sajtó feldolgozása, a bel- és külpolitikai kérdésekről való informálódás igénye.

Alapvető determinánsa lett személyiségüknek a *példakép, eszménykép*, amelyek belső szükségletté vált magatartási modellt jelentenek. *Mintaforrások* voltak nevelőik, vezetőik, a demokratikus pártok aktivistái, akik vállalták ezt a példakép-szerepet. Mindezek modellekké váltak elkötelezettségükkel, egységes küzdelmükkel, empátia készségükkel. Modellformáló hatása volt kiváló és érdeklődő tudásuk, emberségük.

A személyiség-determinánsok közül végül a *meggyőződést* emeljük ki, amely belső szükségletté vált normát jelent. A népi kollégiumokban a meggyőződés kialakítására az *értelmi és érzelmi tevékenységek egységében került sor*. (19)

Meggyőződésükké vált:

- aktívan be kell kapcsolódnunk a társadalom demokratikus átalakításáért vívott küzdelembe
- tartalmas közösségi életre van szükség, amelyben mindenkinek van társadalmilag hasznos tevékenysége
- az a közösség adhat örömet, amely nem fedi el az egyént, amely az egyén számára is biztosít sikereket

- olyan igazságérzetet, igazságkeresési kényszert alakított ki a kollégiumi nevelés, melyet életük folyamán nem tudtak és nem is akartak feladni.

A személyiség alapvető determinánsainak kialakításában *módszereik komplexitását* figyelhetjük meg. Nem favorizáltak egy-egy módszert, hanem szükségszerűen, feladathoz illően alkalmazták azokat.

A módszerek között elsődleges szerepe volt a meggyőződésnek, amelynek gyakorlásában eszközként szerepelt a tudományos ismeretek elsajátítása, a napi aktuális bel- és külpolitikai kérdések megismerése, eseményeken, rendezvényeken, találkozókön való aktív részvétel. A meggyőzés felsorolt eszközei mellett rendszeresen alkalmazták a *példakép és eszménykép* állítását. Nagyszerű példák voltak kollégiumi nevelőik és a velük kapcsolatot tartó demokratikus pártok vezetői. A meggyőződés módszerével alkalmazták a *követelés* módszerét.

A különböző településekről kollégiumba került tanulók a magatartás és cselekvés más és más normáit hozták magukkal, akikből aktív közéleti embert kellett nevelni. Követelményként jelentkezett, hogy a tanulók ismerjék meg a közösségi élet szervezeti, tartalmi kérdéseit, rendszeresen tájékozódjanak a politikai kérdésekben. A különböző összejöveleteken -- szövetkezeti ülés, bizottsági és tanácsai ülés -- elérték, hogy a tanulók megértették és belátták a követelmények szükségességét. Követelésükben az egymás iránti tisztelet és felelősség tükröződött. Végrehajtását az önkormányzati szervek ellenőrizték, időszakonként értékelték. Mindezek eredményeként alakult ki, hogy a kezdeti vezetőségi követelmények helyett egyre inkább a kollégium közösségének követelménye jött létre. A *gyakorlás módszere* is adott volt a népi kollégiumi nevelésben. Felismerték, hogy mindenfajta szokás és készség kialakításának legfontosabb feltétele a megszerzett ismeretek különböző helyzetekben való gyakorlása. A gyakorlás tette lehetővé viszonyuk megfelelő alakulását a munkához, tanuláshoz, közülethez. Nem volt frázis a közösségért végzett munka, a munka és a munkás becsülése, a hazaszeretet, más népek iránti segítségadás.

A közösségi nevelés szempontjából jelentős szerepe volt még az *ellenőrzés, értékelés módszerének*. Értékes formája volt ennek az egymás előtt elszámolás különböző formája. Szükség szerint alkalmazták az elismerést, a büntetést, amelyek alkalmazásában összhangra törekedtek. (20)

Az életutakból megismertük, hogy a népi kollégiumok tanulói nagyon *"mélyről"* indultak. Legszegényebb paraszt és munkás sokgyermekes családból, rossz művelődési feltételekből kerültek a népi kollégiumokba.

Az életutak bizonyítják, hogy pályájuk *nagyon magasra ívelt*, igazolva ezzel a kollégiumi tehetségnevelés sikerét.

Mi adta ennek a hihetetlen méretű tehetségfejlesztésnek a feltételeit?

A legjelentősebbeket a következőkben látjuk:

- a tanulás elemi feltételeinek biztosításában;
- a nevelőközösség felelősségében, féltésében, bizalmában;
- a kiemelkedésre, elhivatottságra utaló kollégiumi milióban;
- az adottságok, érdeklődések felismerésében, az ennek megfelelő tevékenység, aktivitás biztosításában. (21)

Az életutak feldolgozása kapcsán megfogalmazható konzekvencia, hogy az *egészséges életre nevelés* feladatában is kiváló eredményeket értek el. E munkának a gyakorlata sem országos, sem régiónk vonatkozásában nincs feltárva jelentőségének megfelelően. Néhány fontosabb megállapításunk:

- Az egészséges életre nevelésnek egyik nélkülözhetetlen feltételét a *nevelők* alkotják azáltal, hogy figyelemmel kísérik a tanulók egészségi állapotát, az egészséges tanulási és munkafeltételeket, megfelelő miliót, vezetési stílust alakítanak ki. A népi kollégiumok nevelői megfelelték ezen elvárásoknak, nemcsak óraadók voltak, hanem elkötelezettséggel, hittel dolgoztak, együtt éltek a tanulókkal, együtt örültek sikereknek, bánkódtak a kudarcok miatt.
- A *tárgyi* feltételek megteremtése, azok megőrzése fontos volt egészséges életre nevelésükben. A kollégiumok tanulói a háborús romok eltakarításával kezdték intézeti életüket, később a rend és tisztaság fenntartása, a környezet ápolása lett a feladatuk. Feltételeik nem hasonlíthatóak a mai komfortos feltételekhez. Mégis -- úgy tűnik -- jobban érezték magukat, mint a mai kollégisták. Sajátjuknak tudták a kollégiumot, ezért óvták és gyarapították feltételeiket. Ez jó közérzetet adott életükhöz.

A kollégiumokban megtanulták az idejükkel való hasznos gazdálkodást. Napirendjük szerint időt biztosítottak a tanulásnak, a munkának, a mozgásnak, a szórakozásnak és a pihenésnek. Olyan *életritmust* alakítottak ki, amely felnőttkorban is meghatározta időbeosztásukat, tevékenységüket és ez az örömmel végzett munka, az egészséges élet egyik feltételét jelentette számukra.

Nem hanyagolták el a *testi képességek*, az erő fejlesztését sem. Megtanulták, hogy a testi képességek fejlesztése kedvező hatást gyakorol a szellemi teljesítményre. A kollégiumokban rendszeres volt a reggeli torna, a kollégiumon belüli és kollégiumok közötti sportverseny, a túrázás, a testi erejüknek megfelelő fizikai munkavégzés; ezek a formák jól segítették egészségük megőrzését, az

egyéni képességüknek megfelelő teljesítmény elérését, a jó közérzetük kialakulását, a közösségi kapcsolatok erősödését. (22)

A népi kollégiumok szervezetének, nevelőmunkájának és az életutak főbb tapasztalatainak ily vázlatos bemutatásánál sem hallgathatjuk el, hogy korántsem voltak a kollégiumok háborítatlan pedagógiai idill színterei. Életüket nem csupán külsődleges tárgyi akadályok, nehézségek gátolták, hanem komoly, időnként éles belső feszültségek, konfliktusok is kísérték. Nyilván itt is voltak vadhajtások. A közösségekben időnként -- nem is oly ritkán -- egymásnak feszült a régi nevelődés öröksége és az új kibontakozás iránti igény. Egyes diákvezetők túlértékelték felkészültségüket, szerepüket a mozgalomban. Igyekeztek diktatórikus elemeket is bevinni a vezetésbe. A tanár-diák viszony időnként problémássá vált. A tanárok egy része nem nézte jó szemmel, hogy a pedagógiai folyamatokban is irányító szerepet akartak betölteni a diákok. E feszültségek váltakozó dinamizmussal jelentkeztek életükben, de a feloldásukra irányuló tevékenységek erősítették a közösséget, növelték a cselekvési egységet.

Megújuló kollégiumi gyakorlatot, pedagógiát

A népi kollégiumi mozgalommal foglalkozó tanulmányok, kötetek, az általunk feltárt vizsgálati eredmények, az életutak elemzése azt sugallja, hogy jelenünk és jövőnk pedagógiája szempontjából hasznosítani kell eredményeinket, hiszen aktualizálásra mindig van mód.

Az új népi kollégiumi pedagógia vezérelvei lehetnek:

1. Demokratikus, közösségi, baráti léggör és szervezet

A kollégiumi élet alapsejtjeit a *primér-, a kisközösségek, szobaszövetkezetek* alkossák. Optimálisnak a 10--15 fős szövetkezeteket tartjuk, melynek tagjai lehetőleg azonos tájörzetről kerüljenek ki. Szerencsés, ha a hallgatók különböző évfolyamra járnak, mert ezáltal lehetőség adódik az egymásnak nyújtott közvetlen segítségre, amely erősíti a humanitást, a kollektivitás élményét, kialakítja a kölcsönös felelősségérzetet, segítséget. Olyan hagyományok jöhetnek létre e primér közösségekben, amelyeket a "mi" tudat erősít. A közösségek tagjai kapjanak kezdeményezési lehetőséget saját közösségükben, kapcsolódjanak sok szállal a nagyobb kollégiumi közösséghez. A szervezeti tagolódásban az alulról építkező gyakorlatot kell kialakítani. Olyan milió, vezetési gyakorlat, tevékenységi rendszer kialakítását látjuk szükségesnek, amely minden hallgatónak adottságához mért tevékenységet biztosít, ezáltal lehetővé teszi az általunk kívánt pedagógiai

képességek fejlesztését. Lehetővé kell tenni a *tanulási feltételek* maximális kialakítását, melyet erősítsen a kollégiumi könyvtár, egy-egy tudományág kiválóságának előadása.

A kollégiumokban folyó minőségi képzés előfeltételét jelenti az *igényes felvételi rendszer* kialakítása, amelyhez bizonyos időszakoként -- félévenként, évenként -- az *értékelés és eredménymérés új rendszerét* kell kapcsolni. A közösségben való megmérettetésnek legyen eszköze az egészséges *kritika-önkritika kialakítása* is. Valószínű, hogy mindezek kialakítása időigényes, és egy hosszabb megismerési folyamatban, a korrekciók sorozatán át alakulhat ki a helyes gyakorlat.

2. A humán műveltség fejlesztése

Az egykori népi kollégisták szorgalmazták a történelem, az irodalom ismeretét, a nyelvtanulást. Európaiságunknak ma is feltételét látjuk ezekben. Különösen indokoltnak tartjuk a *nyelvtanulás* kollégiumi feltételeinek megteremtését, ezáltal más népek kulturális értékeinek megismerését, az emberi kapcsolatok bővítését. Az egykori népi kollégiumokban szorgalmazták egy nyugat-európai és egy dunatáji nyelv ismeretét. Kívánatos lenne e hagyomány folytatása.

3. Egészséges életmódra nevelés

Az új kollégiumi pedagógiából nem hiányozhat e feladat sem. Napjaink tapasztalata szerint nagyon nagy szükség van a testi erő fejlesztésére, a sportolás rendszerességére, a környezet védelmére, az egészség megóvására, de ide soroljuk a viselkedés kulturáltságának fejlesztését, a mások iránti felelősség, bizalom, tisztelet kialakítását. Át kell gondolni mindehhez kapcsolódó tárgyi és személyi feltételek biztosítását.

4. Közéletiség, küldetés

Ma is aktuális a közösségi és társadalmi érdekek összehangolásának megtanulása, a helyi progresszív társadalmi csoportokhoz való kapcsolódás. Meg kell ragadni minden alkalmat a terület vezetőivel való találkozásra, beszélgetésre, az ott jelentkező gazdasági, társadalmi, politikai feladatok megismerésére. Legyen erősebb a szülőfaluhoz, szülőföldhöz fűződő kapcsolat, amelyet segíthet a falu- és üzemlátogatás, az ottani életmód tanulmányozása, szociográfiai vizsgálatok végzése.

Alkalmassá kell tenni a hallgatókat a népfőiskolai kurzusok elvégzésére, vezetésére.

5. Menedzseri, vállalkozási szemlélet kialakítása

A magyar társadalom, a gazdaság gyökeres változások előtt áll, melyhez új ismeretekre, új szemléletre van szükség. Megnövekedett a vállalkozás, a menedzselés szerepe, új rendszerek kezdik el működésüket (helyi nevelési rendszerek, tőzsde- és bankrendszer). Úgy tűnik, hogy a Gáspár László-féle tevékenységi rendszerből a *termelés- gazdálkodás* felelősségére nevelést kiemelten kell kezelnünk a kollégiumban is. A lépésváltáshoz elengedhetetlen, hogy a nevelők is rendelkezzenek mindezekkel a szükséges ismeretekkel, mert csak ekkor lesznek képesek tanítványaik szemléletét megfelelően irányítani. Úgy látjuk -- az előttünk járó országok ezt már felismerték, megtették --, hogy az iskola szerepe kulcsfontosságú e kérdésben.

Ugyanakkor továbbra is építenünk kell nevelőmunkánk jól bevált gyakorlati kezdeményezésére a *szövetkezeti, iskolaszövetkezeti mozgalom* eredményeire is. Meg kell teremteni ezek működésének kollégiumi feltételeit.

6. Több kapcsolat a gyermekekkel

Sajnos, a képzési rendszerünk éppen ott biztosít legkevesebb tevékenységi lehetőséget, ahol hallgatóinknak erre leginkább szüksége lenne. Ez pedig nem más, mint a nevelési feladatok gyakorlati végrehajtása, a gyermekek személyiségfejlődésének megfigyelése és irányítása. Jó szakembereket képzünk, de a nevelési feladatokra az előzőek hiányában nem készíthetjük fel jól hallgatóinkat. Nem végzünk pedagógiai képességfejlesztést. Nagy mulasztása ez tanárképzésünknek, és sok nevelő kudarcforrása rejlik ebben. A népi kollégiumi nevelőmunkában *meg kell teremteni a pedagógiai képességfejlesztés lehetőségét*, be kell kapcsolni a legkorszerűbb videotechnika alkalmazását e fontos feladatba. Úgy látjuk azonban, ez nem csupán technika kérdése, hanem több találkozási lehetőségre van szükség a gyerekekkel, a leendő gyakorlattal. A kollégium az együttműködés sokszínűségét alakíthatja ki, hallgatók vállalhatnak korrepetálásokat, bukott tanulók javítóvizsgára való felkészítését és lassúbb előmenetelű tanulók felzárkóztatását. További találkozási lehetőséget jelenthetnek, ha a népi kollégiumok hallgatói bekapcsolódnak az iskolák által szervezett nyári táborok nevelőmunkájába, esetleg a kollégium önállóan is szervezhet gyermekeknek tábort.

Bevezető gondolatainkban említettük, hogy nem törekszünk teljességre a kollégiumi nevelőmunka rendszerének bemutatásában, hanem bizonyos jellegzetességeket igyekszünk kiemelni és a tapasztalatok hasznosíthatóságára

rámutatni. Bízunk abban, hogy kutatási eredményeink, a felvázolt pedagógiai koncepciók segíthetik az új népi kollégiumok kialakítását, nevelőmunkájuk megszervezését és ezáltal hallgatóink jobb felkészítését pedagógiai szaktevékenységükre, a társadalmi-közéleti szerepre.

J E G Y Z E T E K

1. ÉFISZ Alapítvány, Bp., 1989. november
2. Uo.
3. Népszabadság, 1989. február 2.
4. A valóság pedagógiája. Szerkesztette: Pataki Ferenc. Tankönyvkiadó, Bp., 1974. 13.
5. Fényes szelek nemzedéke II. Akadémiai K. Bp., 1977. 144.
6. Uo.
7. A valóság pedagógiája. Szerkesztette: Pataki Ferenc. Tankönyvkiadó, Bp., 1974. 104.
8. Uo. 105.
9. Uo. 107.
10. Balázs Sándor: A népi kollégiumok nevelőmunkája Heves megyében. Hevesi Szemle, 1987. szeptember
11. A valóság pedagógiája. Szerkesztette: Pataki Ferenc. Tankönyvkiadó, Bp., 1974. 105.
12. Egyéni napló. Jedlicska Gyula iratai
13. Révai József: Élni tudunk a szabadsággal. Szikra, Bp., 1949. 644--668.
14. Tóth János visszaemlékezése. Magnós interjú.
15. Bernáth József: Fényes szellők. Tankönyvkiadó, Bp., 1977. 47.
16. Népi kollégiumok 1939--1949. Akadémiai K. Bp., 1977. 5.
17. Tóth János visszaemlékezése. Magnós interjú.
18. Jedlicska Gyula visszaemlékezése. Magnós interjú.
19. Darvas Andorné visszaemlékezése. Magnós interjú.
20. Jedlicska Gyula visszaemlékezése. Magnós interjú.
21. Kukolya József visszaemlékezése. Magnós interjú.
22. Balázs Sándor: Egészséges életmódra nevelés Heves megye népi kollégiumaiban. Heves Szemle, 1988. okt. 41--45.